

بسم الله الرحمن الرحيم

آثار تربیتی صداقت بر استحکام خانواده با توجه به آیات و روایات

سیده صدیقه مهدیان-خدیجه برزگر-فاطمه رضایی نژاد*

چکیده

صداقت یکی از مسائلی است که آموزه های دینی بر آن تاکید کرده و به عنوان خصلتی ارزندع و نیک برای انسان یاد شده که دارای آثار زیادی است از جمله آثار آن می توان به آثار تربیتی صداقت بر استحکام خانواده اشاره کرد که احساس امنیت و رابطه عمیق و پایدار و صمیمیت بین افراد و اعتماد به یکدیگر را به همراه دارد که روشن کردن این ارزش ها و هنجار های انسانی و اجتماعی نقش بسزایی در سعادت و رشد انسان و جامعه ای سالم را دارد و به هیچ شرایطی نباید زیر پا گذاشته شود تا از نتایج سودمند آن در دنیا و آخرت بهره برد. این پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی به بررسی مفهومی صداقت و آثار تربیتی صداقت بر استحکام خانواده از دیدگاه آیات و روایات می پردازد که حاصل و دستاورد های آن چنین شد؛ الگوگیری فرزندان ، اعتماد به یکدیگر ، ایجاد آرامش روحی و روانی را می توان از جمله مهمترین آثار تربیتی صداقت بر استحکام خانواده بیان کرد.

کلیدواژه : آیات، استحکام خانواده، روایات ، صداقت .

* دانش آموختگان سطح دو مدرسه حضرت رقیه (سلام الله علیها) برازجان

مقدمه

از مهم ترین کمالات انسانی و شاخصه های والایی آدمی صداقت و راستی آدمی است و در حقیقت ، یکتایی در پندار ، گفتار و کردار است . یکتایی در وجود است ؛ این که انسان وجودش از راستی بهره مند و یکی باشد؛ دارای دو صورت ، دو سیرت و دو زبان نباشد ، بلکه بر همه چیز آدمی ، یگانگی و یکرنگی حاکم باشد و به صورت راست پنداری ، راست گفتاری و راست کرداری جلوه گر باشد . انسان جز به کمک صداقت از دو روئی و ریا و وجود های چندگانه رها نشده و خود حقیقی اش دست نمی یابد هر چه انسان از صداقت بیشتری بهره مند باشد ، از کمال انسانی والا تری برخوردار می شود و به مقام شایسته ی خود نزدیک تر می گردد. آن که بنای زندگی خود را بر پایه ی صداقت می نهد و به محکم ترین بنیان های ایمان پناه برده و به کلیدی ترین عامل برای نجات و کرامت دست یافته است با فرو ریختن حریم های صداقتی و راستی در آدمی تمام ارزش های انسانی فرو می ریزد و هیچ امر اخلاقی باقی نمی ماند .^۱ خانواده کهن ترین و اصیل ترین نهاد اجتماعی است که اعضای آن در تعامل با یکدیگر ، وظیفه رشد و تکامل را بر عهده دارند^۲ اگر در جامعه ای خانواده مستحکم شد زن و شوهر حقوق یکدیگر را رعایت کردند و با هم اخلاق خوش داشته و سازگاری نمودند و با همکاری هم مشکلات را برطرف نموده و فرزندان را تربیت کردند جامعه ای که این طور خانواده ها را داشته باشد به صلاح خواهد رسید و نجات پیدا خواهد کرد^۳ احکام و برنامه های دین ، تنها به منظور

۱ . دلشاد تهرانی ، تفسیر موضوعی نهج البلاغه ، ص ۱۷۲

۲ . رودسری ، پرورش و آموزش خانواده در پرتو قرآن و حدیث و تجربه های موفق ، ص ۳۲

۳ . همان ، ص ۴۲

نجات از دوزخ و روز قیامت و جهان آخرت نیست بلکه انسان اگر در این دنیا هم به دنبال زندگی سالمی است باید موازین دینی را در زندگی اجرا کند در برخی از آیات قرآن و روایات معصومان به این جنبه ی از دین پرداخته شده و آثار و برکات دنیایی عملی به دستورات دینی بیان شده است^۱ و در این زمینه کتاب های زیادی به رشته تحریر درآمده است که برخی از آنها عبارتند از : تفسیر موضوعی قرآن کریم جامعه در قرآن و تسنیم و روش بندگی از جوادی آملی ، مشکات از مصباح یزدی ، اصول کافی از کلینی ، نسیم هدایت از وافی ، تعلیم و تربیت از مطهری ، آداب معاشرت از مکارم شیرازی و ... و کتاب های تفسیری از جمله نسیم ،المیزان ، نمونه و به مناسب آیات مربوط پرداخت شده است . مقالاتی در این باب به رشته تحریر آمده است نگارنده این مقاله بر این است که آثار تربیتی صداقت بر استحکام خانواده با توجه به آیات و روایات را مورد بررسی قرار دهد به چهار محور اشاره دارد :اعتماد به یکدیگر الگو گیری فرزندان و ایجاد محبت و ایجاد آرامش روحی و روانی.

۱. علیان نژادی ، آداب معاشرت ، ص ۱۸۳

۱. مفهوم شناسی

۱-۱ تعریف خانواده

خانواده به تعبیر ساده عبارت است از کوچکترین واحد اجتماعی که حاصل ازدواج یک زن و مرد است. تعریف دیگر ، خانواده را شامل مجموعه ای از افراد می داند که با هدف و منافع مشترک زیر یک سقف گرد هم می آیند.

اسلام خانواده را گروهی متشکل از افرادی دارای شخصیت مدنی ، حقوقی و معنوی معرفی می کند که هسته ی اولیه آن را ازدواج زن و مرد تشکیل می دهد و نکاح ، عقدی است که بر اساس آن ، رابطه ی زوجیت بین زن و مرد بر قرار شده و در پی آن طرفین دارای وظایف و حقوق جدیدی می شوند . ارتباط خویشاوندی در سایه ی نکاح پدید می آید و اعضای آن دارای روابط قانونی ، اخلاقی و عاطفی می گردند. اساس تشکیل خانواده آن است که زن و مرد بر اساس اراده ی خود به تاسیس آن همت گمارند و با پذیرش تکالیف شرعی مترتب بر آن به اهداف متعالی ازدواج گام بر دارند.^۱

خانواده کانون حفظ سنت های اخلاقی و مرکز رشد عواطف و احساسات است . شک نیست که خانواده ها از نظر فرهنگ و نوع تربیت ، متفاوت اند. در این میان خانواده ی قرآنی از همه

۱. سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران ، خانواده خوب، ص ۱۹

زندگی می باشد زیرا محبت ماندنی نیست که خودش به خودی خود بماند محبت را باید نگه داشت و راه آن این است که در زندگی رو راستی و صداقت را پیشه خود قرار داد از نظر اسلام محبت بیشترین نقش را در ساماندهی جامعه ی آرمانی انسانی دارد مسائل اخلاقی در سلامت روانی موثر است صداقت گل سر سبد اخلاق می باشد دروغ سر منشا بیشتر ناهنجاری های اخلاقی و فروپاشی خانواده ها می باشد و این صفت اخلاقی باعث می شود فرزندان از والدین الگو گیری کنند زیرا در کودکان روحیه ی تقلید وجود دارد و فرزندان راه روش والدین خود را تقلید می کنند اگر به آنها دروغ گفته شود اعتماد آنها نسبت به والدین از بین می رود و برنامه تربیتی آنها اثر نخواهد گذاشت و دیگر آنها را محرم راز خود قرار نمی دهند و از مشکلات خود به خانواده سر باز می زنند و معضلات و خطر های زیادی را به دنبال خواهد گذاشت .والدین باید طوری رفتار کنند که به فرزندان خود بفهمانند که طرفدار صداقت و راستی هستند تا روح اعتماد در فرزندانشان تقویت شود.

فهرست :

• قرآن کریم

۱. آمدی ، عبدالواحد ، غرور الحکم و دور الکلم ، مترجم : الانصاری ، محمد علی ، چاپ

اول ، بی تا.

۲. ارگانی بهیهانی حائری ، محمود ، نقش عشق ازدواج در آینه دین و خرد ، قم ،

دارالموده ، چاپ اول ، ۱۳۸۵ هـ.ش .

۳. اکبری ، محمود ، زندگی شیرین ، قم ، گلستان ادب ، چاپ سوم ، ۱۳۸۲ هـ.ش.

۴. انوری ، حسن ، فرهنگ بزرگ سخن ، تهران ، انتشارات سخن ، چاپ دوم ،

۱۳۸۲ هـ.ش.

۵. جوادی آملی ، عبدالله ، دانش و روش بندگی ، قم ، مرکز نشر اسراء ، چاپ سوم

۱۳۹۴ هـ.ش .

۶. _____ ، تسنیم ، قم ، مرکز نشر اسراء ، چاپ اول ، ۱۳۸۷ هـ.ش.

۷. _____ ، تفسیر موضوعی قرآن کریم جامعه در قرآن ، قم : مرکز

نشر اسراء ، چاپ سوم ، ۱۳۸۹ هـ.ش.

۸. حسینی دشتی ، مصطفی ، معارف و معاریف ، تهران ، سپید موی اندیشه ، چاپ نخستین، ۱۳۹۳ هـ.ش.
۹. دلشاد تهرانی ، مصطفی ، تفسیر موضوعی نهج البلاغه ، قم ، دفتر نشر معارف ، چاپ سی و دوم، ۱۳۹۰ هـ.ش.
۱۰. دهنوی ، حسین ، گلبرگ زندگی ، قم ، خادم الرضا (علیه السلام) ، چاپ اول ، ۱۳۸۷ هـ.ش.
۱۱. رودسری ، حسین ، پرورش و آموزش خانواده در پرتو قرآن و حدیث و تجربه های موفق ، تهران ، موسسه فرهنگی منادی تربیت ، چاپ اول ، ۱۳۹۳ هـ.ش.
۱۲. : سازمان فرهنگی شهرداری تهران مدیریت امور کتاب و کتابخانه ها ، خانواده خوب ، تهران ، موسسه نشر شهر ، چاپ اول ، ۱۳۹۰ هـ.ش.
۱۳. سالاری فرد ، محمد رضا ، خانواده در نگرش اسلام و روان شناسی ، قم ، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه ، چاپ ششم ، ۱۳۸۹ هـ.ش.
۱۴. شیخ الاسلام ، جعفر ، ۲۲۲ نکته در تربیت ، تهران ، انتشارات اسلامی ، چاپ اول ، ۱۳۷۴ هـ.ش.
۱۵. صدوق ، محمد بن علی ، علل الشرایع ، ترجمه : حسین قاسمی ، قم ، انتشارات طوبای محبت ، چاپ اول ۱۳۹۴ هـ.ش.
۱۶. طباطبایی ، تفسیر المیزان ، موسوی همدانی، محمد باقر، قم ، دفتر انتشارات اسلامی ، چاپ نوزدهم ۱۳۸۳ هـ.ش .
۱۷. استادان طرح جامع آموزشی خانواده ، خانواده و فرزندان ، تهران ، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران ، چاپ ششم ، ۱۳۷۸ هـ.ش .

۱۸. عینی زاده ، عیسی ، **خانواده قرآنی** ، قم : موسسه بوستان کتاب ، چاپ اول ، ۱۳۹۰ هـ.ش.
۱۹. کاویانی ، محمد ، (با همکاری) احمد نیاهی، علی ، **روان شناسی در قرآن** ، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه ، چاپ دهم ، ۱۳۹۶ هـ.ش.
۲۰. کلینی ، محمد بن یعقوب ، **اصول کافی** ، مترجم : کمره ای ، محمد باقر ، تهران ، انتشارات اسوه ، چاپ هشتم ، ۱۳۸۵ هـ.ش.
۲۱. کمیته موضوعی خانواده به سبک ساخت یک جلسه ی مطوّل مطوی در محضر مقام معظم رهبری ، تهران، موسسه فرهنگی هنری ایمان جهادی ، چاپ اول ، ۱۳۹۲ هـ.ش.
۲۲. محمدی ری شهری ، محمد ، **دوستی در قرآن و حدیث** ، ترجمه : اسلامی ، سید حسن ، قم : دارالحدیث ، چاپ اول ۱۳۷۹ هـ.ش.
۲۳. _____ ، **تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث** ، مترجم : شیخی ، حمید رضا ، قم : سازمان چاپ و نشر دار الحدیث ، چاپ دوم ، ۱۳۸۹ هـ.ش.
۲۴. مسعودی ، عبدالهادی، **روابط اجتماعی از نگاه قرآن** ، قم ، سازمان چاپ و نشر دار الحدیث ، چاپ اول ، ۱۳۹۳ هـ.ش.
۲۵. مصباح یزدی ، محمد تقی ، **(مشکات) اخلاق در قرآن** ، جلد ۳ ، قم ، مرکز انتشارات موسسه آموزشی و پرورشی امام خمینی (ره) ، چاپ اول ، ۱۳۸۴ هـ.ش.
۲۶. مطهری ، مرتضی، **تعلیم و تربیت** ، تهران ، انتشارات صدرا ، چاپ بیست و هشتم ، ۱۳۷۶ هـ.ش.

۲۷. معین ، محمد ، فرهنگ فارسی ، تهران ، انتشارات فرهنگ نما با همکاری انتشارات کتاب آرا ، چاپ اول ، ۱۳۸۷ هـ.ش .
۲۸. مقدمی ، محمود ، چگونه در دلها نفوذ کنیم؟ ، قم ، انتشارات جامعه القرآن الکریم ، چاپ دوم ، ۱۳۹۰ هـ.ش.
۲۹. مکارم شیرازی ، ناصر، آداب معاشرت در اسلام، تهیه تدوین بوالقاسم علیان نژادی ، قم ، انتشارات امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) ، ۱۳۹۴ هـ.ش.
۳۰. موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت ، خانواده موفق ، تهران ، موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت ، چاپ یازدهم ، ۱۳۹۲ هـ.ش.
۳۱. موسوی ، سید حسین ، نشاط در خانواده ، قم ، دارالطلب ، چاپ بیست و هفتم ، ۱۳۹۷ هـ.ش.
۳۲. نجم، نجمه ، آثار تربیتی اعتقاد به مهدویت ، قم : انتشارات مرکز تخصصی مهدویت ، چاپ اول ، ۱۳۹۶ هـ.ش.
۳۳. نصیری مبارکه ، ندا ، تصویرسازی مفاهیم اخلاق ، قم ، مرکز نشر هاجر ، چاپ اول، ۱۳۹۴ هـ.ش.
۳۴. وافی ، علی ، نسیم هدایت ، قم ، انتشارات شفق ، چاپ اول ، ۱۳۸۸ هـ.ش.
۳۵. وفا ، جعفر ، الکابی ، قربانعلی ، شبدینی ، صداقت و حق بینی ، معاونت تربیتی آموزشی عقیدتی سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه مرکز چاپ نمایندگی ولی فقیه در سپاه ، چاپ اول ، ۱۳۹۱ هـ.ش .